

**Seksjon for næringsutvikling og miljøtiltak, Landbrukspolitisk avdeling
Landbruks- og matdepartementet**

Utviklingsfondets innspill til dialogen om bærekraftige matsystemer

---

Takk for at vi fikk delta i den nasjonale dialogen om bærekraft i det nasjonale matsystemet og invitasjonen til å komme med skriftlige innspill i etterkant. Vårt innspill her vil være fokusert om delmålsetting fem under dialogen «I 2030 er det globale matsystemet bærekraftig og robust, og Norge er en viktig bidragsyter»

Det er bra og viktig at Norge følger opp FNs Matsystemtoppmøte i 2021 gjennom dialog og innspill fra relevante aktører. Matproduksjon er livsnødvendig og en viktig næring, men er i dag, som toppmøtet var enige om ikke bærekraftig verken miljømessig, sosialt eller økonomisk. Skal vi løse vår tids største kriser med fattigdom, sult, klimaendringer og naturtap, må vi blant annet se kraftige reduksjoner i klimautslipp, naturødeleggelse, og forbruk av vann- og kjemikalier i matsystemene både i Norge og resten av verden. Landbruket er livsgrunnlaget for over 500 millioner bønder og deres familier i utviklingsland, men dette er ofte de dårligst betalte arbeidsplassene med de svakeste rettighetene. I mange utviklingsland er bønder og landarbeidere de fattigste, og utbyttes i produksjonen av råvarer som også er viktige for Norge. I mange land er landbruket preget av sosial urett, der særlig kvinner og ungdom ikke har lik tilgang til muligheter som menn. Det siste tiåret har vi sett at stadig flere mennesker går sultne til sengs hver kveld, lever på randen av hungersnød og dør av sult. Dette antallet har økt på grunn av akselererende klimaendringer, økt ulikhet, og stadig flere væpnede konflikter. I tillegg lider flere milliarder av feilernæring i mangel på tilgang til nok næringsrik mat, særlig fordi usunn mat er billigere. Sult og underernæring er verdens største helseproblem.

Dette er realiteter vi må ta i betraktning når vi skal identifisere hvordan det norske matsystemet best kan bidrag til å gjøre det globale matsystemet mer bærekraftig og robust. Vi mener dette dette kan gjøres på to måter: ved å endre ikke-bærekraftig praksis i det norske matsystemet og støtte opp tiltak til å gjøre det internasjonale matsystemet mer bærekraftig og robust. Vi starter med det siste.

1. Norge må etablere en langsiktig og kraftig satsing på å styrke det globale matsystemet, særlig i utviklingsland. Det har Utviklingsfondet ment lenge, men det var bred enighet om dette i gruppa som diskuterte temaet under dialogen. Derfor er det positivt at både den forrige og den nåværende regjeringen har uttrykket klare ambisjoner på feltet. Støre-regjeringen har satt innsats for å styrke matsikkerhet og klimatilpasning i fattige land blant de høyeste politiske prioritertene i norsk utviklingspolitikk. Strategien *Kraftsamling mot svolt – ein politikk for auka sjølvforsyning* kom for akkurat ett år siden og synliggjør at dagens regjering har store ambisjoner og gode prioriteringer. De viderefører også strategien *Klima, sult og sårbarhet*, som den forrige regjeringen lanserte for å øke innsatsen innen klimatilpasning i det globale Sør, særlig innen matproduksjon. Hovedmålgruppen i begge disse er de aller fattigste og mest sårbare for klimaendringene, ulikhet og konflikter: småbønder i utviklingsland, og særlig kvinner og ungdom.

Tilnærmingene i disse to strategiene støtter opp om den mest effektive måten verden kan håndtere sult, underernæring, ekstrem fattigdom, og klima- og naturkatastrofer: å bidra til at småskala matprodusenter kan produsere mer og bedre mat, at de kan samarbeide gjennom bondeide organisasjoner, bedrifter eller samvirker, og at de samtidig utvikler lokale bærekraftige matsystemer. Det er i tråd med delmålene under bærekraftsmål 2 om å få slutt på sult. Det betyr en lokal matproduksjon der bonden får en rettmessig andel av inntektene, kvinner og andre sårbare grupper likestilles med menn, og at matproduksjonen styrker, heller enn svekker naturressursgrunnlaget.

Det som mangler fra norsk side, og som er helt nødvendig, er en tilsvarende ambisiøs og langsiktig økonomisk satsing på matsikkerhet og klimatilpasning internasjonalt. I tillegg til store

ressurser er en langsiktig satsing helt nødvendig fordi omstillingen vil kreve tid. Det var en økning i satsingen på matsikkerhet i Støre-regjeringens første år, men så kom Russlands krig mot Ukraina. I revidert budsjett 2023 ble det enighet om en kortsiktig økning i støtten til matsikkerhet fordi krigen forverret mattilgangen i mange utviklingsland. Denne opprettholdes i midlertid ikke i Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024. Til tross for at regjeringen fortsatt skriver at matsikkerhet er deres fremste prioritet i utviklingspolitikken, reduseres både allokeringene og aktivitetsnivået kraftig sammenlignet med revidert budsjett for 2023. Budsjettforslaget har heller ingen økning til klimatilpasning i fattige land. Det strider med Regjeringens løfte om å tredoble støtten innen 2026 i en tid da klimaendringene øker kraftig hvert år og gjør matproduksjon stadig vanskeligere, særlig for småskala bønder som er helt avhengig av at regner faller når det skal.

Et område av matsikkerheten det er særlig viktig å styrke er småskala bønders rettigheter og tilgang til såfrø. I mange land styres såfrøpolitikk og -praksis av multinasjonale såfrøsekskaper, på bekostning av bønders rettigheter og deres muligheter til å videreføre lange tradisjoner i å forvalte og foredle egne tilpassede såfrø. Norges politikk og praksis støtter disse rettighetene både nasjonalt og gjennom viktige internasjonale initiativ som Frøbanken på Svalbard, CGIAR og Crop Trust. Under Matsystemtoppmøtet i 2021 uttalte daværende statsminister Solberg at dette skal være et av Norges satsingsområder framover, en linje som er videreført under Utviklingsminister Tinnør. Et av initiativene som kom ut av det norske tversektorielle samarbeidet rundt toppmøtet var å etablere et internasjonale kompetansesenter for å fremme bønders rettigheter til såfrø, ledet av Fridtjof Nansens Institutt. Initiativet har imidlertid strandet på manglende finansiering fra Norad.

2. Forbedringer i det norske matsystemet som kan virke positive det globale, i tillegg til å kutte klimagassutslipp fra sektoren, er først og fremst relatert til import av landbruksprodukter. Den storstilte importen av soya fra land som Brasil til kraftfôr i landbruket og fôr til fiskeoppdrett, er godt kjent. De negative konsekvensene av soyadyrking for tropiske skogområder har påvirket landbruk og fiskeoppdrett til å erkjenne at dette mer bærekraftige alternativer er nødvendig. Omstillingen har imidlertid ikke kommet særlig langt, og det er behov for at norske myndigheter bidrar med sterkere virkemidler som importrestriksjoner for å sikre en raskere omlegging. Den verste tørken i Amazonas noen gang og et rekordhøyt antall branner de siste månedene, viser alvor.

En annen importert landbruksvare som Norge importerer veldig mye av er kaffe (ca. 50.000 tonn årlig). Mye av verdens kaffe produseres av småskala bønder, men ofte på en måte som bidrar til avskoging og utarming av jordsmonnet og naturen i tropiske land. Kaffeproduksjon er i tillegg en av landbruksvarene med dårligste arbeidsforhold og inntektsbetingelser. Kaffe er også svært følsom for klimaendringene, og det vil kreve store tiltak for å tilpasse produksjonen. På norsk side medfører forbruket av kaffe mye energibruk, og store mengder avfall og utslipp. Norsk kaffebransje og norske myndigheter må bidra til å bedre denne situasjonen ved å støtte småskala kaffebønder til å produsere mer bærekraftig og klimatilpasset, stille krav om at kaffe importert til Norge er bærekraftig og rettferdig (f.eks. gjennom sertifisering), og redusere utslipp fra forbruket i Norge.

Det er samtidig bred internasjonal anerkjennelse at frivillige ordninger ikke lenger er tilstrekkelig for å oppnå bærekraftige matsystemer - fra jord til bord og avfall. For å bidra til en mer bærekraftig og rettferdig matimport generelt må norske myndigheter håndheve den nye Åpenhetsloven som avkrever bedriftene dokumentasjon som viser at lønns- og arbeidsforhold er tilfredsstillende. I tillegg må norske styresmakter innføre og iverksette de nye regelverkene som kommer ut av EUs Green Deal for å sikre at import til Europa er bærekraftig og rettferdig. EUs skogdirektiv er allerede virksomt, men det vil også komme et aktsomhetsdirektiv og et bærekraftsdirektiv som vil bli viktige drivere for den omstillingen til bærekraftige matsystemer¹ som må komme.

---

¹ Det vil ikke være nok å bedre bærekraften i det norske og globale matsystemene, men de må bli bærekraftige matsystemer, slik FAO definerer det: <https://www.fao.org/3/ca2079en/CA2079EN.pdf>